

SPOLJNA TRGOVINA SRBIJE I AFRIKE

Mihailo Ćurčić¹, Radan Kostić², Ivica Matejić³

Originalni naučni rad

doi: 10.5937/OdrRaz2102007C

УДК: 339.5.057.7(497.11:6)

Apstrakt

Kada je u pitanju definisanje spoljnotrgovinskog odnosa Afrike i Republike Srbije, treba istaći da naša zemlja ostvaruje najmanju međunarodnu trgovinsku saradnju upravo sa zemljama ovog kontinenta. Prema podacima Parlamentarne budžetske kancelarije (2018) srpska spoljnotrgovinska razmena je pretežno usmerena na Evropu, s obzirom da je čak 93% ukupnog izvoza bilo usmereno ka evropskim zemljama, odnosno 80% uvoza robe iz Evrope. Razmena sa afričkim zemljama je gotovo pa zanemarljiva: i na strani uvoza i na strani uvoza Afrika je uzela učešće niže od 1% od ukupne srpske spoljnotrgovinske razmene. Razvoj infrastrukture ubrzava tempo ekonomskog napretka, jačanjem više proizvodnih aktivnosti, i dovodi do nižih troškova za vođenje unutrašnje i spoljne trgovine.

Ključne reči: *trgovina, spoljno-trgovinski bilans, trgovinska saradnja.*

Uvod

Rast broja infrastrukturnih objekata pomaže proces industrijalizacije, te se stvaraju mnoge mogućnosti zapošljavanja, što dovodi do smanjenja siromaštva u zemlji. Slično tome, razne vrste infrastrukture olakšavaju međunarodnu trgovinu: infrastruktura je od suštinskog značaja za trgovinu između konkretne zemlje i ostatka sveta, obuhvatajući puteve, železničke linije, luke i aerodrome. Infrastruktura, takođe, određuje obim trgovine, odnoseći se na troškove, vreme i broj dokumenata

¹ docent dr Mihailo Ćurčić, naučni saradnik, Univerzitet odbrane, Departman društvenih nauka, Pavla Jurišića Šturma 33, 11000 Beograd, +381654009049, curcicmihailo@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7674-0310>

² docent dr Radan Kostić, Univerzitet odbrane, Departman društvenih nauka, Pavla Jurišića Šturma 33, 11000 Beograd, radan.kostic@mod.gov.rs

³ M.A. Ivica Matejić, doktorand, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Kragujevcu, Liceja Kneževine Srbije 3, Kragujevac, R.Srbija, email: ivica_matejic@yahoo.com

potrebnih tokom trgovine između granica, dok kvalitet infrastrukture u zemlji određuje troškove i obim međunarodne trgovine. (Ignjatijević i dr., 2016)

Uzimajući u obzir da različiti sektori različito troše infrastrukturne usluge, kvalitet infrastrukture utiče na oportunitetne troškove i specijalizaciju u međunarodnoj trgovini. Troškovi trgovine ključni su problem mnogih zemalja u razvoju, poput onih u regionu Istočne Afrike. Prema Svetskoj trgovinskoj organizaciji (2015), trgovinski troškovi su iznosili 227% (njihovog ekvivalenta poreza ad valorem) u manje razvijenim zemljama za proizvodni sektor, u poređenju sa 125%, 98% i 82%, u zemljama nižeg srednjeg dohotka, zemalja sa višim srednjim dohotkom i zemalja sa visokim dohotkom. Ove brojke pokazuju da infrastruktura u najmanje razvijenim zemljama predstavlja visok procenat trgovinskih troškova u poređenju sa razvijenim zemljama. (Bjelić, 2016)

Afrika sprovodi zajedničke infrastrukturne programe na putevima, železnici, cevovodima, lukama i u energetsom razvoju. Na primer, neke od zajedničkih infrastrukturnih projekata u istočnoj Africi predvode države članice Istočnoafričke zajednice (u daljem tekstu: EAC; eng. EAC – East African Community). U okviru transportnog sektora postoje: dva glavna saobraćajna koridora za olakšavanje u regionu; prvi je severni koridor, koji pokriva 1700km od luke Mombasa i opslužuje Keniju, Ruandu, Burundi, Ugandu, južni Sudan i istočnu Demokratsku Republiku Kongo; drugi je centralni koridor, koji se prostire na 1300km od luke Dar es Salam, i opslužuje Tanzaniju, Ruandu, Burundi, Ugandu, istočnu Demokratsku Republiku Kongo i Zambiju. Pored putne infrastrukture, uzima se u obzir i železnička infrastruktura, što uključuje nadogradnju postojećih železničkih pruga na železničku prugu standardnih koloseka. (Ochieng i dr., 2018)

Sve ovo ima za cilj da promoviše i unutarregionalnu i međunarodnu trgovinu uklanjanjem prepreka u kretanju roba i usluga. Učinak regiona istočne Afrike u međunarodnoj trgovini i dalje je nedovoljan, uprkos povećanim infrastrukturnim projektima u regionu. Na primer, samo 6% ukupnog uvoza za partnerske države EAC dolazi iz regiona, dok izvoz u region čini samo 20% ukupnog broja (STO, 2019). Veoma diskutabilne performanse trgovine u Africi delimično se pripisuju tehničkim preprekama trgovini, nedostatku diverzifikacije proizvoda i

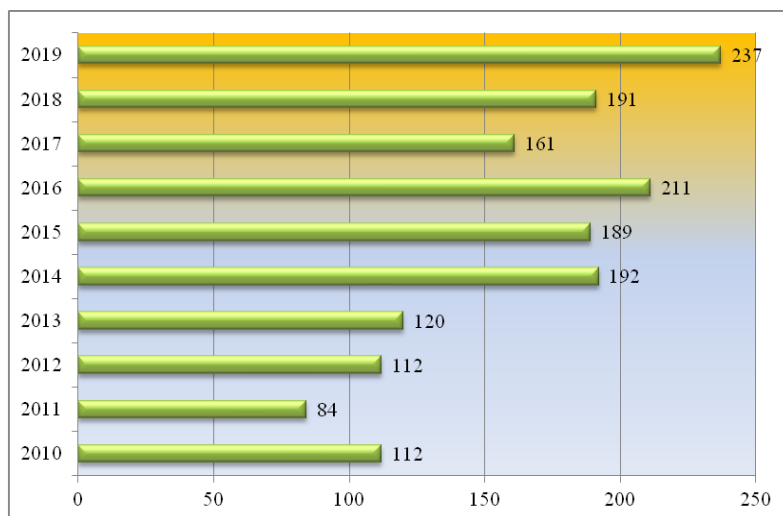
nedostatku zajedničke valute. Međutim, teško je razumeti trgovinske performanse regiona Afrike bez razumevanja doprinosa infrastrukture i kvaliteta institucija (Todorović, 2018). Generalno, obim trgovine i sposobnost zemalja sa niskim prihodima da učestvuju u međunarodnoj trgovini zavise od institucionalnog kvaliteta i pristupa dobro razvijenoj infrastrukturi.

Ako bismo definisali šta ta trgovinska razmena podrazumeva u kontekstu strukture proizvoda, onda treba akcentovati cigarete (30%), kao i fosfatna đubriva i automobilske provodnike (50%). Egipat je najznačajniji spoljnotrgovinski partner Srbije sa afričkog kontinenta, budući da ova zemlja pokriva čak polovinu ukupne razmene sa Afrikom. (Nikolić, 2018)

Izvozne performanse

Kao što je već prethodno objašnjeno, afričke zemlje igraju jako malu ulogu u učinku spoljnotrgovinske razmene Republike Srbije. Razlog tome su nedovoljna istraženost kapaciteta zemalja ovog kontinenta, nedovoljna otvorenost trgovine ka ovom regionu, kao i nestabilna geopolitička situacija koja je prisutna u određenom broju zemalja Afrike. (Rapaić i dr., 2013)

Grafik 1. Izvoz iz Srbije u afričke zemlje (u mil. dolara)

Izvor: RZS (2011 – 2020)

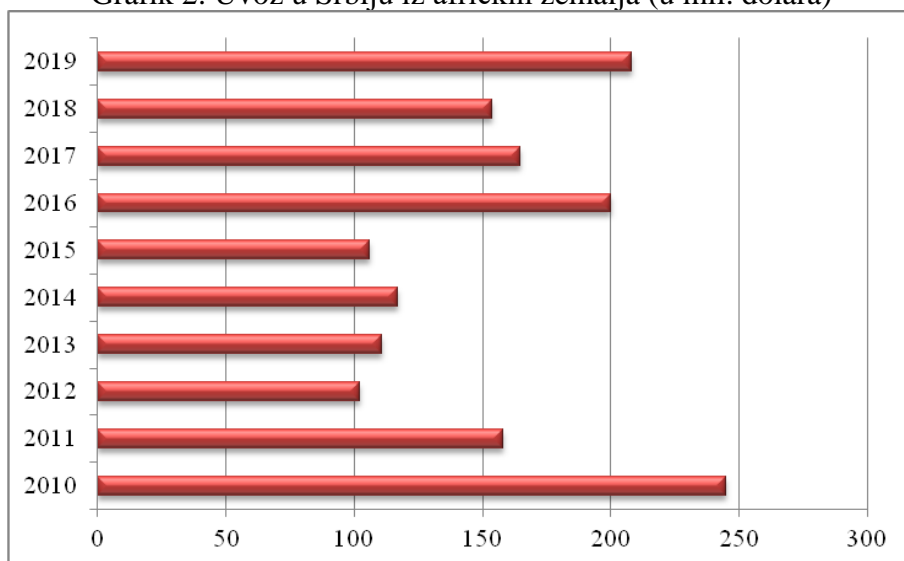
Ako pogledamo Grafik 1, odnosno pokazatelje izvoza u zemlje Afrike, možemo da ustanovimo konstatne osiclacije i određenu neizvesnost prilikom davanja bilo kakvih prognoza. Naime, s početka posmatranog perioda, uočavamo pad izvoza u 2011. godini, potom rast ovog pokazatelja do 2014. godine, blagi pad u 2015. godini (u vrednosti od 3 mil. dolara), rast u 2016. i novi pad u 2017. godini, da bi izvoz konačno dostigao rekordnu vrednost od 237 miliona dolara u 2019. godini, najvišu u posmatranom vremenskom periodu.

U 2017. godini oko 39,1% izvoza prema afričkim zemljama odnosilo se na cigarete i proizvode od duvana, zatim, 13,9% izvoza se odnosilo na mašine za ostale industrijske grane i 8,7% se odnosilo na nerazvrstanu robu. Najveći promet je ostvaren sa Egiptom, Alžirom i Tunisom (oko 75 miliona dolara), dok je izvoz u vrednosti od 10 miliona dolara bio usmeren ka Mauritaniji, Keniji i Nigeriji. (PBK, 2018)

Uvozne performanse

Ako govorimo o strukturi proizvoda koji su uvezeni iz Afrike, onda treba napomenuti da 32,2% od ukupnog uvoza iz afričkih zemalja u 2017. godini su činila fosfatna đubriva, zatim, 18,6% oprema za distribuciju električne energije i 6,9% sirovi minerali (natrijum-hlorid).

Grafik 2. Uvoz u Srbiju iz afričkih zemalja (u mil. dolara)

Izvor: RZS (2011 – 2020)

Među najistaknutijim partnerima, po pitanju uvoza, nalaze se Egipat, Tunis i Maroko, sa oko 70 miliona dolara vrednosti uvoza u Republiku Srbiju. Od ostalih afričkih zemalja ističu se Obala Slonovače, Južna Afrika i Mozambik sa oko 40 miliona dolara vredne robe namenjene za uvoz u našu zemlju. (PBK, 2018)

Strane direktne investicije

Strane direktne investicije danas predstavljaju ključni pokretač međunarodnih ekonomskih integracija. Uz adekvatan okvir ekonomske politike, strane direktne investicije mogu obezbediti finansijsku stabilnost, privredni rast i uopšte prosperitet jednog društva. OECD definiše strane direktne investicije kao investicije gde je cilj matičnog preduzeća, rezidenta jedne zemlje, ostvarenje trajnog interesa i kontrole nad drugim preduzećem, u drugoj zemlji. (Kastratović, 2016)

Sveukupni trend u međunarodnoj proizvodnji ukazuje na kraće lance vrednosti, veću koncentraciju dodate vrednosti i opadajuće međunarodne investicije u fizička proizvodna sredstva. To će doneti ogromne izazove zemljama u razvoju (Ivanova & Ristić, 2020). Decenijama su njihove strategije razvoja i industrijalizacije zavisile od privlačenja stranih direktnih investicija (u daljem tekstu: SDI), povećanja učešća u globalnim lancima vrednosti i postepene tehnološke nadogradnje u međunarodnim proizvodnim mrežama.

Očekivana transformacija međunarodne proizvodnje takođe donosi neke mogućnosti za razvoj, poput promovisanja investicija koje traže otpornost, izgradnje regionalnih lanaca vrednosti i ulaska na nova tržišta putem digitalnih platformi (Vukša, 2019). Ali za korišćenje ovih mogućnosti biće potreban pomak u razvojnim strategijama. Izvozno orijentisane investicije usmerene ka iskorišćavanju proizvodnih faktora, resursa i jeftine radne snage, ostaće važne. Međutim, suština takvih investicija se smanjuje, a prve koraci na razvojnoj lestvici mogli bi postati teži. Neophodan je stepen rebalansa ka rastu, zasnovan na domaćoj i regionalnoj potražnji i promovisanju ulaganja u infrastrukturu i domaće usluge.

To znači promovisanje ulaganja u sektore održivog razvoja. Velike količine institucionalnog kapitala koji traže mogućnosti ulaganja na

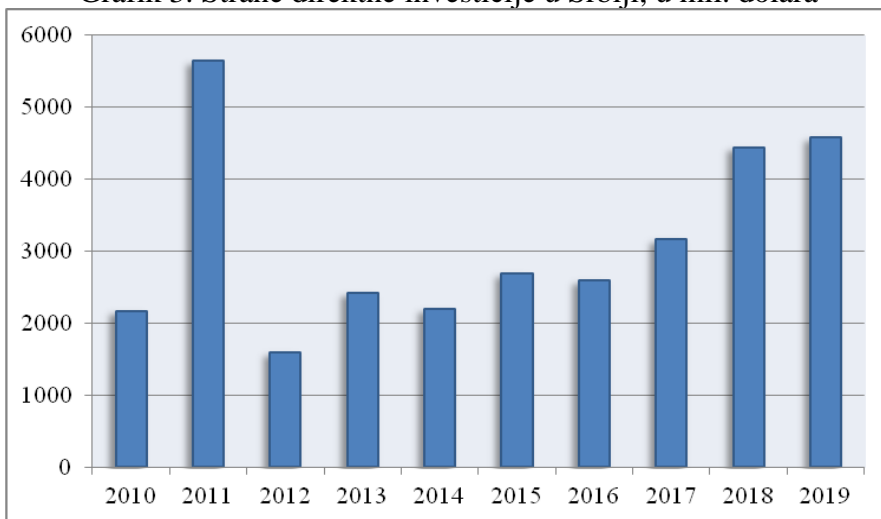
globalnim tržištima ne traže investicione projekte u proizvodnji, već projekte koji stvaraju vrednost u infrastrukturi, obnovljivim izvorima energije, vodosnabdevanju i sanitarnim uslovima, hrani i poljoprivredi i zdravstvenoj zaštiti.

SDI u Srbiji

Posle raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) ranih 1990-ih, Republika Srbija se našla u socijalnoj, političkoj i ekonomskoj situaciji bez presedana. Suočene sa značajnim zastojeom u procesu tranzicije u poređenju sa drugim državama centralne istočne Evrope, nadolazeće vlade Srbije su se od 2001. godine opredelile za model ekonomskog razvoja zasnovan na privlačenju stranih direktnih investicija. Ova strateška opredeljenost dovela je do složenih efekata na ekonomiju Srbije. S jedne strane, prilivi SDI koristili su lokalnoj ekonomiji povećavajući njenu međunarodnu konkurentnost na tržištu, doprinoseći smanjenju nezaposlenosti i povećavajući transfer tehnologije. S druge strane, SDI su povezani sa nekim negativnim ekonomskim trendovima kao što su širenje radno intenzivnih radnih mesta i sve veća zavisnost od nepredvidivih priliva stranog kapitala. (Perić, Stanišić, 2020)

U novijem dobu, SDI su se prelivale u Srbiju posredstvom procesa privatizacije, koji se pogotovo odnosi na sektor usluga. Kao takav, nije ostvario predviđeni i priželjkivani efekat po privredu Srbije, odnosno nije došlo do smanjenja nezaposlenosti, privrednog rasta i drastičnog rasta izvoza (Stanojević, 2020). Nakon 2013. godine, SDI su većim delom pokrivale radno-intenzivni sektor, sa akcentom na odobravanje subvencija investitorima. Ovakav način subvencionisanja doneo je određene rezultate, a tu se, pre svega, misli na smanjenje stope nezaposlenosti i rast državnih prihoda. Međutim, postojale su i negativne posledice, koje su se najviše odrazile kroz diskriminaciju domaćih preduzetnika. (Jakopin, 2018)

Grafik 3. Strane direktne investicije u Srbiji, u mil. dolara

Izvor: UNCTAD

Prema podacima UNCTAD, više od 60% analiziranih stranih investitora izjasnilo se da bi verovatno investirali u Srbiju ukoliko bi došlo do smanjenja stope poreza na dobit i poreza na dohodak, dok je mali procenat stranih investitora siguran da ne bi investirao kapital u Srbiju, bez obzira na potencijalne regulacije u okviru poreskog sistema. Ograničavajući faktor prilikom odluke o investiranju mogu da budu i fiskalni podsticaji zemlje domaćina (Milojević i dr., 2018). Za investitora je poreska administracija velika prepreka za ulaganja u Srbiji, s obzirom da su zakoni i propisi koji regulišu poslovanje podložni promenama.

Važno je istaći i da nivo otvorenosti tržišta u značajnoj meri može uticati na donošenje odluke o investiranju u Srbiju. U Potrebno je posebnu pažnju obratiti na spregu, odnosno, uticaj poreskih stopa na priliv stranih direktnih investicija. Upravo iz tog razloga, neophodno je uvažiti zahteve i potrebe stranih investitora. Jedan od prioriteta u narednom periodu bi trebalo da bude i obezbeđivanje povoljnijih uslova za investiranje, u odnosu na uslove koje nude konkurentne zemlje, što bi rezultiralo većim prilivom SDI. (Stanković i dr., 2020)

SDI na afričkom kontinentu

U 2019. prilikom stranih direktnih investicija u Afriku opao je za 10% na 45 milijardi dolara. Blagi globalni i regionalni rast BDP-a i nekontinuirana potražnja za robama, sputavali su tokove ka zemljama sa raznolikim i prirodnim resursima orijentisanim profilima ulaganja, iako je nekolicina dobila veći priliv od velikih novih projekata.

Priliv stranih direktnih investicija u severnu Afriku smanjio se za 11% na 14 milijardi dolara, uz smanjeni priliv u svim zemljama, osim u Egiptu. Egipat je i dalje najveći primalac SDI u Africi u 2019. godini, a prilivi su se povećali za 11% na 9 milijardi dolara. Nakon povećanja u 2018. godini, priliv stranih direktnih investicija u podsaharsku Afriku ponovo se smanjio za 10% u 2019. godini na 32 milijarde dolara. SDI u zapadnu Afriku su u 2019. godini opali za 21%, na 11 milijardi dolara, u velikoj meri vođeni velikim padom investicija u Nigeriji. (Tahirović, 2020)

Prilivi stranih direktnih investicija u istočnu Afriku takođe su smanjeni, za 9% na 7,8 milijardi dolara, dok se priliv u Etiopiju smanjio za četvrtinu na 2,5 milijarde dolara. Centralna Afrika primila je SDI u iznosu od 8,7 milijardi dolara, što je zabeležilo pad od 7% uglavnom zbog pada protoka u Demokratsku Republiku Kongo. Južna Afrika bila je jedina podregija koja je primila veće prilive u 2019. godini (porast od 22% na 4,4 milijarde dolara), ali samo zbog usporavanja neto prodaje od Angole. Prilivi stranih direktnih investicija u Južnu Afriku smanjili su se za 15% na 4,6 milijardi dolara u 2019. godini. (UNCTAD, 2020)

U 2018. godini prilivi SDI u Afriku prkosili su globalnom trendu pada i porasli na 46 milijardi dolara, što je porast od 11% nakon uzastopnog pada u 2016. i 2017. godini. Smanjeni prilivi SDI u neke od glavnih ekonomija kontinenta, uključujući Nigeriju, Egipat i Etiopiju, bili su nadoknađeni velikim porastima u drugima, najznačajnije u Južnoj Africi. Rastuća potražnja i cene nekih roba, kao i trajna ulaganja koja ne traže resurse u nekoliko zemalja, u velikoj meri su odgovorni za veći priliv SDI na kontinent.

Međutim, niži globalni ekonomski rast, rastuće trgovinske tenzije i blagi ekonomski rast u podsaharskoj Africi ograničili su obim ovog

povećanja. Multinacionalne kompanije iz zemalja u razvoju bile su sve aktivnije u Africi, iako su investitori iz razvijenih zemalja i dalje najvažniji. Odlyvi stranih direktnih investicija iz Afrike pali su na 10 milijardi dolara, uglavnom zbog smanjenih stranih investicija iz Angole i Južne Afrike. U 2019. godini, očekivano ubrzanje ekonomskog rasta u Africi, napredak ka primeni Afričkog kontinentalnog sporazuma o slobodnoj trgovini i mogućnost da se ostvare neke velike najavljene grinfild investicije mogli bi da dovedu do većih priliva SDI na kontinent. (UNCTAD, 2020)

Empirijsko istraživanje

U okviru empirijskog istraživanja, ispitana je validnost druge razrađujuće hipoteze postavljene u uvodnom delu ovog rada. Dakle, u okviru ovog podnaslova, ispitana je veza i međusobni uticaj priliva stranih direktnih investicija na spoljnotrgovinsku razmenu kod zemalja u razvoju, odnosno na teritoriji Afrike.

Metodologija korišćena u svrhu ispitivanja veze navedenih parametara je Pirsonova korelacija, koja je prethodno objašnjena dok vremenski okvir korišćenog uzorka podataka obuhvata desetogodišnji period (od 2010. do 2019. godine).

Prvo, na osnovu podataka UNCTAD ispitana je veza performansi spoljne trgovine i stranih direktnih investicija po grupama zemalja (razvijene zemlje, zemlje u razvoju i zemlje u tranziciji), a zatim je ovom metodom ispitana veza parametara na teritoriji Afrike, sa osvrtom, naravno i na Republiku Srbiju.

Podaci korišćeni u istraživanju su organizovani prema sledećem (Tabele 1 i 2).

Tabela 1. Spoljnotrgovinska razmena, u mil. dolara

	Razvijene zemlje	Zemlje u razvoju	Zemlje u tranziciji	Afrika	Srbija
2010	8.254.560	6.438.979	609.145	521.435	9.795
2011	9.628.860	7.900.308	810.637	610.778	11.779
2012	9.445.839	8.244.695	822.654	639.795	11.229
2013	9.708.153	8.436.337	806.152	590.704	14.611
2014	9.763.970	8.481.539	761.724	560.863	14.845

2015	8.618.764	7.415.493	521.464	391.913	13.376
2016	8.551.429	7.049.554	443.076	360.673	14.874
2017	9.311.773	7.879.313	548.923	426.503	16.992
2018	10.131.851	8.665.648	674.979	488.751	19.227
2019	9.874.321	8.406.302	652.415	470.169	19.630

Izvor: UNCTAD

Razlog ovakve selekcije jeste druga po redu postavljena hipoteza, po kojoj SDI podstiču spoljnotrgovinsku razmenu. Kako sve afričke zemlje spadaju u grupu zemalja u razvoju, smatrali smo da je neophodno poći od čitave grupe, zatim fokusirati istraživanje samo na Afriku, i na posletku prikazati podatke i za našu zemlju, kako bi se rezultati protumačili na što je moguće adekvatniji način.

Tabela 2. Strane direktne investicije, u mil. dolara

	Razvijene zemlje	Zemlje u razvoju	Zemlje u tranziciji	Afrika	Srbija
2010	710.394	622.011	63.798	46.578	2.174
2011	870.823	664.817	79.441	44.960	5.647
2012	762.695	666.167	64.966	55.930	1.593
2013	716.491	655.954	83.878	52.127	2.425
2014	669.561	677.340	56.963	53.908	2.200
2015	1.274.405	729.889	37.476	57.564	2.690
2016	1.265.245	651.979	66.254	46.023	2.595
2017	950.150	700.636	49.681	41.535	3.167
2018	761.391	699.306	34.526	50.577	4.449
2019	800.239	684.723	54.917	54.368	4.585

Izvor: UNCTAD

Ono što se primećuje, u prikazanim tabelama, jesu oscilacije po grupama zemalja u kontekstu iznosa priliva SDI. Logično, u razvijenim zemljama, najviše su vrednosti SDI, gde su rekordni iznosi zabeleženi u 2015. odnosno 2016. godini. Takođe, oscilacije koje su prisutne u ovoj grupi zemalja, reklo bi se, nemaju veze sa oscilacijama primećenim u zemljama u razvoju ili zemljama u tranziciji, s obzirom da su prisutne u različitim odnosima, ali i u različitim vremenskim periodima. Ova pojava je rezultat različitog makroekonomskog ambijenta ali i aktuelnih geopolitičkih situacija po regiona sveta, na osnovu kojih se i bazira

spremnost investitora za podnošenje rizika i ulaganja kapitala u određenu zemlju.

Tabela 3. Rezultati istraživanja

		Zemlje u razvoju		Afrika		Srbija	
		ST razmena	SDI	ST razmena	SDI	ST razmena	SDI
ST razmena	Pearson Correlation	1	0.415	1	0.253	1	0.425
	Sig. (2-tailed)		0.233		0.481		0.221
	N	10	10	10	10	10	10
SDI	Pearson Correlation	0.415	1	0.253	1	0.425	1
	Sig. (2-tailed)	0.233		0.481		0.221	
	N	10	10	10	10	10	10

Na osnovu prikazanih podataka u ovoj tabeli, možemo da zaključimo da dobijeni koeficijent korelacije nije statistički značajan. Koristeći Chaddock skalu (Bacho i dr., 2019; Telizhenko i dr., 2019) u vremenskom periodu od prethodnih 10 godina (N=10), zaključujemo da vrednost priliva SDI u zemljama u razvoju pozitivno utiče na kretanje, tj. rast spoljnotrgovinske razmene, ali bez statističke značajnosti. Vrednost koeficijenta korelacije ova dva parametra, definišemo prema sledećem:

- u slučaju zemalja u razvoju, koeficijent korelacije (0,415) označava umerenu pozitivnu korelaciju ($0,3 < r < 0,5$);
- u slučaju Afrike, koeficijent korelacije (0,253) označava slabu pozitivnu korelaciju ($0,1 < r < 0,3$);
- u slučaju Republike Srbije, koeficijent korelacije (0,425) označava umerenu pozitivnu korelaciju ($0,3 < r < 0,5$).

S obzirom na statističku beznačajnost, ne možemo potvrditi ispravnost druge razrađujuće hipoteze, da SDI podstiču spoljnotrgovinsku razmenu u Africi, međutim, možemo zaključiti da pozitivna povezanost u određenoj meri ipak postoji. Slično tome, Kandiero i Chitiga (2006) ispitivali su uticaj otvorenosti trgovine na kretanje SDI u Africi. Prema tome, na SDI u Africi utiču mnogi faktori, uključujući veličinu tržišta, poreze na investicije, korupciju i zarade. Odnos SDI i BDP je u pozitivnoj korelaciji, što je od značajnog uticaja za povećanu otvorenost u celoj ekonomiji, a posebno u sektoru usluga. Autori tvrde da, dalje smanjenje carinskih i necarinskih barijera, kao što su izdavanje dozvola, ili dugoročni administrativni postupci, će povećati obim SDI. Zbog visoke zaštite u sektoru usluga, očekuje se da će dobiti od dalje liberalizacije biti visoki. Liberalniji finansijski sistem će privući više stranih banaka, što će dovesti do većih stranih ulaganja.

Zaključak

Kako Strategija razvoja trgovine Republike Srbije nalaže, a u vezi sa makroekonomskom situacijom u čitavom regionu, liberalizacija spoljnotrgovinskih poslova predstavlja osnov razvoja evropske ekonomije. U narednom periodu očekuje se porast izvoza, i to prema azijskim zemljama, usled povećanog obima njihove javne potrošnje. Posredstvom trgovine, Evropa se povezuje sa svim centrima privrednog rasta, te se za trgovinu može reći da je najefikasniji faktor uticaja na porast produktivnosti.

Liberalna spoljnotrgovinska politika, sa predviđenim instrumentima delovanja, predstavlja vid strukturne promene, koja donosi nove prilike i perspektive, čak i kada su u pitanju manji preduzetnici. Na taj način, podsticanjem trgovine, odnosno javne potrošnje, indirektno se stimuliše i produktivnost. Manje razvijene ekonomije prvo treba da se posvete izradi strategijskih dokumenata u ovom domenu, kako bi nadolazeći period prevazišle sa što je moguće manjim spoljnotrgovinskim deficitom.

Takođe, manje razvijene ekonomije, odnosno ekonomije u razvoju, treba da proces liberalizacije spoljne trgovine, sprovede uporedo sa jačanjem sektora proizvodnje, stimulacijom razvoja uslužnih delatnosti i osnaživanjem izvoza. Sadašnja tranzicija privreda zemalja u razvoju,

pored navedenog, podrazumeva konstrukciju modernih privreda koje su tržišno orijentisane, prateći savremene koncepte trgovine.

Sa druge strane, treba postići sklad između ostalih delatnosti u okviru privrede, gde ključnu ulogu imaju organi vlasti, koji u tim i sličnim situacijama trebaju iskazati spremnost usklađivanja pravne regulative sa ekološkim standardima.

Trgovinske asocijacije funkcionišu poput posrednika u sprovođenju spoljnotrgovinskih politika i strategija. Bez njih, efikasno i adekvatno povezivanje nacionalnih ekonomija dveju zemalja ne bi bio moguć. Iz tog razloga, trgovinski savezi i organizacije, imaju ključnu ulogu u svim fazama evolucije spoljnih trgovina zemalja u razvoju, nudeći im priliku za održivi privredni rast i razvoj. Kada je u pitanju Republika Srbija, trgovinski savezi sa zemljama na području Afrike, ne postoje, te je neophodno preduzeti mere, na proširivanje saradnje sa afričkim državama, koje bi imalo značajnog uticaja na stvaranje povoljnog makroekonomskog ambijenta.

Literatura

1. Bacho, R., Pukala, R., Hlibko, S., Vnukova, N. & Pola, P. (2019). Information Management: the Key Driver of the Economic System's Development. *Marketing and Management Innovations*, 3, pp. 297-307
2. Bjelić, P. (2016). Uticaj pridruženja Srbije Evropskoj uniji na njenu spoljnotrgovinsku politiku. *Evropski pokret u Srbiji*, str. 1-12
3. Godišnji izveštaj (2019) Svetska trgovinska organizacija
4. Ignjatijević, S., Janjetović, R., Aničić, A. (2016). Uslovi poslovanja u Republici Srbiji i rizici u međunarodnom poslovanju. *Oditor*, 2(3), str. 7-20
5. Ivanova, B. & Ristić, S. (2020). Akumulacija i koncentracija kapitala. *Akcionarstvo*, 26(1), 26-34
6. Jakopin, E. (2018). Privredni rast i institucionalna tranzicija Republike Srbije. *Ekonomski horizonti*, 20(2), str. 95-108
7. Kandiero, T., Chitiga, M. (2006). Trade Openness and Foreign Direct Investment in Africa. *South African Journal of Economic and Management Sciences*, 9(3), pp. 355-370

8. Kastratović, R. (2016). Uticaj SDI na privredni i društveni razvoj Srbije. *Bankarstvo*, 45(4), str. 70-93
9. Milojević, I., Stojanović, C. & Todorović, Lj. (2018). Investicioni problem siromaštva sa osvrtom na Republiku Srbiju. *Akcionarstvo*, 24(1), 31-50
10. Ochieng, J., Abala, D., Mbithi, M. (2018). Infrastructure Development, Institutions, and Intra-Regional Trade: The Case of East Africa. *The European Journal of Applied Economics*, 17(2), p. 104-118
11. Nikolić, G. (2018). Ekonomska determinisanost spoljne politike Srbije: krucijalna važnost evropskih integracija za domaću privredu. *Međunaordni problemi*, 70(1), str. 11-27
12. Perić, M., Stanišić, N. (2020). Uticaj priliva SDI na tržište rada Zapadnog Balkana. *The European Journal of Applied Economics*, 17(2), str. 147-160
13. Rapačić, S., Dabić, D. (2013). Spoljnotrgovinski aspekt pristupanja Republike Srbije EU. *Međunarodni problemi*, 65, str. 341-364
14. Spoljnotrgovinska razmena Srbije (2018) Parlamentarna budžetska kancelarija
15. Stanković, V., Mrdak, G., Miljković, M. (2020). Ekonomsko pravna analiza međunarodnih investicija. *Oditor*, 6(3), str. 89-122
16. Stanojević, P. (2020). Ponašanje i odluke potrošača. *Menadžment u sportu*, 11, 7-11
17. Tahirović, H. (2020). Značaj unapređenja slobodne trgovine u zemljama u razvoju. *Ekonomski izazovi*, 9(17), str. 28-44
18. Telizhenko, O., Pavlenko, O., Martynets, V. & Rybalchenko, S. (2019). Modeling the Influence of Cluster Components on the Economic Development of a Territory. *TEM Journal*, 8(3), pp. 900-907
19. Todorović, B. (2018). Tranzicija zemalja Balkana i zemalja Centralne Evrope. *Menadžment u sportu*, 9, 7-15
20. United Nations Conference on Trade and Development (2020) World Investment Report – International Production Beyond the Pandemic
21. Vukša, S. (2019). Napomene kao osnovni finansijski izveštaj. *Akcionarstvo*, 25(1), 33-50

FOREIGN TRADE OF SERBIA AND AFRICA

Mihailo Ćurčić⁴, Radan Kostić⁵, Ivica Matejić⁶

Abstract

When it comes to defining the foreign trade relations between Africa and the Republic of Serbia, it should be pointed out that our country achieves the least international trade cooperation with the countries of this continent. According to the data of the Parliamentary Budget Office (2018), Serbian foreign trade is mostly focused on Europe, given that as much as 93% of total exports were directed to European countries, and 80% of imports of goods from Europe. The exchange with African countries is almost negligible: on both the import and export side, Africa took part in less than 1% of the total Serbian foreign trade. Infrastructure development accelerates the pace of economic progress, by strengthening more productive activities, and leads to lower costs for conducting internal and external trade.

Keywords: *trade, foreign trade balance, trade cooperation.*

Datum prijema / Date of arrival: 12.07.2021.

Datum prihvatanja / Accepted date: 24.10.2021.

⁴ Assistant Professor Mihailo Ćurčić, PhD, Research Associate, University of Defense, Department of Social Sciences, Pavla Jurišića Šturma 33, 11000 Belgrade, +381654009049, curcicmihailo@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7674-0310>

⁵ Assistant Professor Radan Kostić, PhD, University of Defense, Department of Social Sciences, Pavla Jurišića Šturma 33, 11000 Belgrade, email: radan.kostic@mod.gov.rs

⁶ M.A. Ivica Matejić, PhD student, Faculty of Economics, University of Kragujevac, Lyceum of the Principality of Serbia 3, Kragujevac, Republic of Serbia, email: ivica_matejic@yahoo.com